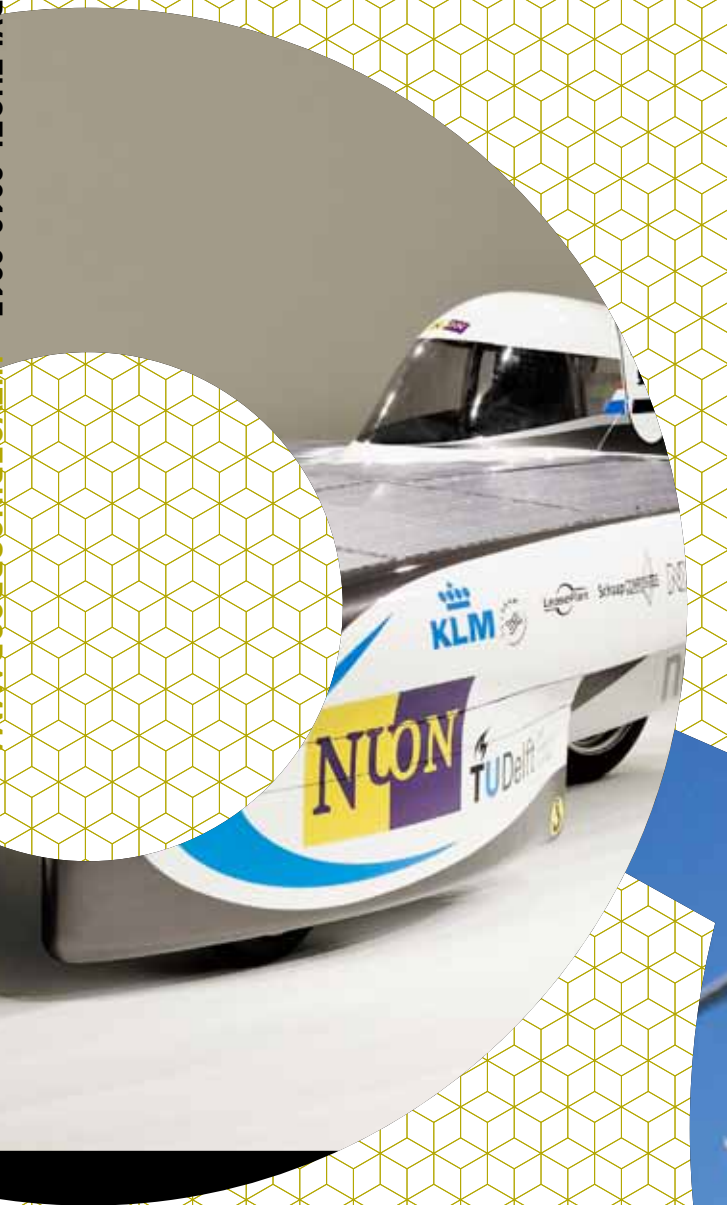

ECONOMISCHE AGENDA ZUIDVLEUGEL 2012-2015 UITVOERINGSPROGRAMMA

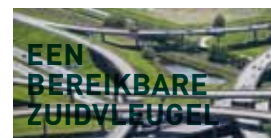

ECONOMISCHE AGENDA
ZUIDVLEUGEL 2012-2015
UITVOERINGSPROGRAMMA

De Zuidvleugel is een sterke op de wereld georiënteerde regio, die een forse bijdrage levert aan de economie van Nederland en het internationale vestigingsklimaat van de Randstad. De Zuidvleugel is met 3,2 miljoen inwoners één van de dichtstbevolkte regio's van Europa.

Om de economische positie van deze wereldregio verder te ontwikkelen en te versterken, de leefbaarheid te vergroten en de bereikbaarheid te verbeteren, werken de bestuurlijke partners in de Zuidvleugel samen aan de realisering van vijf hoofdoopgaven:

De opgaven vormen samen de agenda van de Zuidvleugel, concreet uitgewerkt in de programma's: **Economische agenda**, Bereikbaarheids-pakket, StedenbaanPlus, Verstedelijkingsprogramma en Metropolitaan landschap.

INHOUDSOPGAVE

	Samen naar de top	7
1	Bouwen aan een topregio	11
2	Keuzes maken	15
3	Het Uitvoeringsprogramma Economische Agenda Zuidvleugel	21
4	Uitvoering en rollen	31
	Bijlage	35

SAMEN NAAR DE TOP

De Zuidvleugel is de kurk waar de nationale economie op drijft. De Zuidvleugel beschikt over een aantal zeer krachtige, internationaal concurrerende sectoren waarmee de regio een belangrijke bijdrage levert aan de economie van Nederland. Bovendien hebben de meeste van de door de Rijksoverheid geïdentificeerde topgebieden hun kern in de Zuidvleugel. Het Haven Industrieel Complex in Rijnmond en Drechtsteden, de Greenports, het Haagse cluster van vrede, recht en veiligheid, de Life Sciences & Health en het water- en deltatechnologische cluster in Delft, Rotterdam en de Drechtsteden – het zijn allemaal beeldbepalende sectoren, die leidende posities innemen in internationale groeimarkten. Daarnaast beschikt de Zuidvleugel met de stedelijke agglomeraties van de metropoolregio Rotterdam-Den Haag over krachtige stedelijke centra waar zich grote concentraties van zakelijke dienstverlening bevinden, onder andere op het gebied van ICT en telecom, pensioenen en verzekeringen en havengerelateerde zakelijke diensten.

De diversiteit van de economie is een belangrijke kracht van de Zuidvleugel. Het is de basis onder de vernieuwing van de economische structuur. Internationale case studies laten zien dat een diverse economische structuur een belangrijk kenmerk is van succesvolle regio's. Niet alleen zijn zulke regio's beter bestand tegen conjuncturele schokken, maar een diverse economie biedt ook mogelijkheden tot kruisbestuiving tussen verschillende economische activiteiten. Op de dwarsverbanden tussen sectoren ontstaan immers vaak innovaties, bronnen van economische vernieuwing en groei. De groeipotentie van de Zuidvleugel is mede daardoor ook groot.

Het onderzoek dat het Bestuurlijk Platform Zuidvleugel door Roland Berger Strategy Consultants¹ heeft laten uitvoeren naar de economische kracht en potentie van de Zuidvleugel, concludeert echter dat het geen vanzelfsprekendheid is dat deze groeipotentie ook daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Initiatieven zijn nog vaak versnipperd en missen daardoor de schaalgrootte om echt impact te hebben. De ruimtelijke inpassing van economische activiteit vraagt om een betere en intensievere samenwerking tussen betrokken partijen. Er is nog steeds onvoldoende aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt. Kennis binnen de regio wordt onvoldoende vertaald naar innovatieve bedrijvigheid, producten en diensten. Het slechten van deze en andere hindernissen vraagt om een integrale aanpak van diverse met elkaar samenwerkende partijen binnen de regio. Deze aanpak is samengebracht in de Economische Agenda Zuidvleugel.

De economische agenda is niet bedoeld om weer iets nieuws te proberen. Het is ook geen blauwdruk met een daaraan gekoppelde zware governancestructuur. Bestuurlijke drukte in deze toch al drukke regio wordt vermeden. En daar waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande structuren. De Economische Agenda Zuidvleugel heeft tot doel om partijen bijeen te krijgen en te verbinden, de regionale samenwerking te bevorderen en kansrijke ontwikkelingen aan te jagen.

1. Zuidvleugel, de topregio van Nederland. Naar een nieuwe economische agenda Zuidvleugel 2010-2020. Roland Berger Strategy Consultants, 2011.

Het Uitvoeringsprogramma dat wij hierbij presenteren betreft de uitwerking van de Economische Agenda Zuidvleugel voor de komende vier jaar. Dit Uitvoeringsprogramma sluit aan bij het topsectorenbeleid van het Rijk en de Europese innovatieagenda's. Het Uitvoeringsprogramma stimuleert niet alleen de economie van de Zuidvleugel, maar levert ook een belangrijke bijdrage aan de vernieuwing van de nationale topsectoren en daarmee aan een concurrerende en toekomstbestendige economie van Nederland.

STUURGROEP ECONOMISCHE AGENDA ZUIDVLEUGEL

Liesbeth Spies

Gedeputeerde provincie Zuid-Holland

Jeannette Baljeu

Wethouder gemeente Rotterdam

Henk Kool

Wethouder gemeente Den Haag

Bas Verkerk

Burgemeester gemeente Delft

Henri Lenferink

Burgemeester gemeente Leiden

Antoin Scholten

Burgemeester gemeente Zwijndrecht

Ewald van Vliet

Burgemeester Lansingerland

1 BOUWEN AAN EEN TOPREGIO

In Zuid-Holland wordt 25% van het BNP verdiend. De regio vormt het kloppende hart van de Nederlandse economie, met een rijke historie als wereldspeler op belangrijke sectoren: proces- petrochemie, logistiek, tuinbouw en handel, maar ook met innovatieve niches in de waterbouw, scheepsbouw, life sciences & health en veiligheid. Daarbij wordt gebruik gemaakt van de strategische ligging van de Zuidvleugel als belangrijke toegangspoort naar het Europese achterland.

Roland Berger Strategy Consultants heeft in opdracht van het Bestuurlijk Platform Zuidvleugel in 2010 onderzoek gedaan naar de **economische kracht** en potentie van de regio. De conclusie van het onderzoek is dat de dragende economische pijlers in de regio, namelijk het Haven Industrieel Complex (Chemie & Energie, Transport & Logistiek en Maritiem) en de Greenports, ook in 2020 nog steeds verreweg het grootst zullen zijn en bovenal een aanzienlijke groei kunnen realiseren. Deze sectoren zijn, samen met de kennis- en zakelijke dienstensector die geclusterd is rondom de drie universiteiten en grote steden, van onschatbare waarde voor de Zuid-Hollandse en Nederlandse economie. Het zijn de pijlers onder de regionale economie die bepalend zijn voor de concurrentiekracht van de Zuidvleugel.

KANSEN EN UITDAGINGEN

Daarnaast concludeert het onderzoek van Roland Berger Strategy Consultants dat de economie van Nederland, de Zuidvleugel inclusief, in een **transitie** verkeert. Net als veel andere toonaangevende adviesbureaus en instellingen wijst Roland Berger op externe ontwikkelingen, zoals de groeiende schaarste aan grondstoffen, de stijgende energieprijzen en de klimaatverandering die een veranderingsproces voeden naar een economie gebaseerd op duurzame energie en bio-based grondstoffen². Dat raakt de sectoren in de Zuidvleugel waar materialen en energie een belangrijke rol spelen, zoals chemie, Greenports en transport. Maar deze transitie biedt voor de regio ook enorme kansen. De Zuidvleugel heeft mondiaal vermaarde kennisinstututen en gezichtsbepalende wereldspelers in relevante sectoren en technologievelden die kunnen profiteren van deze transitie. *Cleantech* (schone technologie) kan als katalysator functioneren bij de hervormingen en daarmee een toekomstige groeisector worden³. Dit geldt ook voor de ontwikkeling van een *bio-based economy*, een economie waarin bedrijven *non-food* toepassingen vervaardigen uit groene grondstoffen, oftewel biomassa. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om toepassingen als transportbrandstoffen, chemicaliën, materialen en energie (elektriciteit en warmte)⁴. Naast kansen liggen er urgente opgaven die met kracht door belanghebbenden (moeten) worden opgepakt, zo benadrukt het onderzoeksrapport. De kennis van universiteiten, hogescholen, kennisinstellingen en grote bedrijven in de regio moet sneller worden vertaald naar nieuwe bedrijvigheid en innovatieve producten en diensten. Er moet ruimte worden gemaakt om de verwachte groei van de eerder genoemde sectoren te faciliteren. Vervoersassen moeten worden geoptimaliseerd om de bereikbaarheid van toplocaties te verbeteren. De juiste werknemers moeten behouden blijven en nieuwe moeten worden aangetrokken en opgeleid. En de regio moet gericht en gecoördineerd worden gepromoot om nieuwe hoofdkantoren en bedrijven naar de regio te trekken.

2. Zie b.v. ook: SER, *Meer werken aan duurzame groei*, advies 10/03, mei 2010.

3. Roland Berger (2009) *Clean Economy, Living Planet; Building the Dutch Clean Energy Technology Industry*, in opdracht van het Wereld Natuurfonds, Zeist.

4. SER, *Meer chemie tussen groen en groei: De kansen en dilemma's van een biobased economy*, december 2010.

ECONOMISCH POTENTIEEL

De Zuidvleugel beschikt over veel economisch potentieel. De regio is sterk vertegenwoordigd in de topsectoren die het Rijk in haar bedrijvenbeleid onderscheidt: in bijna alle topsectoren is de Zuidvleugel één van de koploperregio's in Nederland. De sterke uitgangspositie staat echter wel onder druk. In de loop der jaren is het economisch belang van andere Europese regio's toegenomen ten koste van de Zuidvleugel. Bovendien speelt het economische verkeer zich in toenemende mate in en tussen stedelijke topregio's af, waarbij binnen de internationale concurrentie ruimte zal zijn voor een handvol Europese topregio's. De Zuidvleugel behoort ondanks haar krachtige economie (nog) niet tot die top⁵.

*5. Planbureau voor de Leefomgeving,
The European Landscape of knowledge-
intensive foreign-owned firms and the at-
tractiveness of Dutch regions, Den Haag,
2011.*

Om de Zuidvleugel verder te ontwikkelen tot Europese topregio, is gezamenlijke actie en inzet nodig. *Business as usual* is geen optie. Marktpartijen en kennisinstellingen begrijpen dat maar al te goed, maar hebben wel een overheid nodig die de noodzakelijke bijdragen levert in het op orde brengen en houden van de sterke uitgangssituatie. Naast gezamenlijke actie en inzet zijn scherpe keuzes noodzakelijk. Het Uitvoeringsprogramma van de Economische Agenda Zuidvleugel kiest voor het verder versterken van de eerder genoemde vier economische pijlers in de Zuidvleugel: de transitie van het Haven Industrieel Complex, de verduurzaming van de Greenports, de campusontwikkeling en kennisvalorisatie rond de universiteiten en kennisinstellingen, en de groei van de kennisintensieve en zakelijke dienstverlening in het stedelijk gebied. Dat doet zij door het gericht stimuleren van de innovatie en duurzaamheid in elf topsectoren die de basis vormen van deze vier economische pijlers. In het volgende hoofdstuk wordt dit verder uitgewerkt.

De initiatiefnemers presenteren met de Economische Agenda Zuidvleugel en het bijbehorende Uitvoeringsprogramma een ambitieuze agenda. De uitvoering vraagt om maatwerk. Sommige opgaven vragen om gecoördineerde actie op Zuidvleugelniveau, andere opgaven worden al voortvarend opgepakt in lopende initiatieven binnen de Zuidvleugel. In deze initiatieven zit veel goedgerichte energie, power, betrokkenheid en samenwerkingsbereidheid. De Economische Agenda Zuidvleugel is erop gericht kansrijke initiatieven met elkaar te verbinden, waar dat leidt tot meer focus, massa, slagkracht en snelheid in de uitvoering.

De samenwerking beperkt zich niet tot het schaalniveau van de Zuidvleugel alleen. De activiteiten van bedrijven en kennisinstellingen zijn immers niet gebonden aan bestuurlijke en administratieve grenzen en gebiedsafbakeningen. Het realiseren van de doelstellingen van de Economische Agenda Zuidvleugel vraagt nadrukkelijk om een open blik naar buiten en het zoeken naar en versterken van functionele verbanden met andere steden en regio's, binnen de landsgrenzen tot ver daarbuiten. Het realiseren van de doelstellingen vraagt ook om een goede aansluiting tussen de Economische Agenda Zuidvleugel met de landelijke Topsectoren agenda's.

2 KEUZES MAKEN

De Zuidvleugelpartners hebben in het voorjaar van 2011 afgesproken om voor de komende vier jaar een uitvoeringsprogramma op te stellen aan de hand van de uitkomsten van het onderzoeksrapport van Roland Berger. Voor elke sector is een bestuurlijke trekker benoemd en zijn er gesprekken gevoerd met bedrijven en kennisinstellingen. Dat heeft geleid tot een overzicht waar beleidsmatige aandacht de komende jaren nodig is en welke prioritaire projecten op terreinen als kennisvalorisatie, fysiek/infrastructuur, onderwijs & arbeidsmarkt, regelgeving en promotie & acquisitie opgepakt kunnen worden.

COMBINATIE VAN SECTOREN EN BELEID

In Tabel 2.1 is een overzicht gegeven van de 11 sectoren en de accenten die bij de uitvoering worden gelegd in het Uitvoeringsprogramma Economie Zuidvleugel. Daarbij is ook naar de rol van de Zuidvleugelpartners gekeken. Waar kunnen we additioneel aan bestaande programma's en initiatieven een (ondersteunende) rol vervullen?

Tabel 2.1 De sectoren en de beleidsmatige accenten vanuit de Zuidvleugel

Sectoren	Fysiek	Onderwijs/ arbeidsmarkt	Kennis- valorisatie	Promotie & acquisitie	Regelgeving	Uitvoering/ organisatie	Financiëring
Chemie	+	+	+	0	+	0	0
Energie	+	0	+	0	+	0	0
Biobased	+	+	++	+	+	++	++
Clean Tech	0	+	++	0	0	+	+
IT&Telecom	0	+	++	0	0	++	+
Logistiek	++	+	++	+	+	0	+
Vrede, Recht en Veiligheid	0	0	++	+	+	+	+
Delta/maritiem	+	++	+	++	++	++	+
Greenports	++	++	+	0	+	0	+
Life Sciences & Health	+	+	++	++	+(+)	++	+
(Internationale) kantoren (pensioenen & verzekeringen)	0	0	0	++	0	0	+

Legenda

- ++ Behoorlijke inbreng via ondersteunende rol (financieel en/of menskracht)
- + Beperkte inbreng vanuit Zuidvleugelpartners
- 0 Geen inbreng Zuidvleugel, primaat ligt duidelijk op ander schaalniveau (lokaal of nationaal)

Uit de tabel kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- Op het gebied van **bereikbaarheid** ligt een prioritaire opgave voor alle bestuurslagen om binnen hun verantwoordelijkheid te werken aan het beter bereikbaar maken van belangrijke knooppunten (Grootstedelijke centra, Greenports, Haven Industrieel Complex) via alle modaliteiten.
- Voor wat betreft het creëren van **ruimte** ligt het accent de komende vier jaren met name op herstructurering/optimalisering van havens, herontwikkeling van bedrijventerreinen (natte kavels) en in beperkte mate op nieuwe locaties. Bovendien wordt ingezet op het concentreren van investeringen in enkele toplocaties (bijvoorbeeld TIC Delft, BSC Leiden, Stadshavens, Binckhorst). Het gaat om het accommoderen van het juiste programma op de juiste plaats.
- Het accent bij **Onderwijs/Arbeidsmarkt** ligt vooral op die sectoren waar tekorten aan geschoold personeel de verdere groei van de sector remmen. Hierbij wordt vooral gedacht aan Delta/Maritiem, Chemie/Clean Tech en Greenports. Ook in andere sectoren ontstaan tekorten, maar die kunnen (gemakkelijker) worden ingevuld. Nieuw voor de aanpak van de aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt is dat de knelpunten niet langer worden opgelost door overleg in regionale structuren, maar dat overheden zich faciliterend opstellen richting bedrijven en kennisinstellingen die vraaggerichte opleidingen ontwikkelen, dus concreet inspeland op wensen van bedrijven waarbij die bedrijven ook een actieve rol vervullen.
- Bij **kennisvalorisatie en innovatie** is er voor gekozen om wat nu al goed is verder te versterken. In de afgelopen jaren is met veel energie gewerkt aan pilotplants of kenniscentra. Deze initiatieven, zoals Plant One, het Biotech Park Delft, het Kenniscentrum Planten, Ecoshape, Living Labs voor Zorginnovatie, de Proeftuin Maritieme Innovatie, The Hague Security Delta, moeten in de komende jaren worden voortgezet. In enkele sectoren zijn aanvullende initiatieven noodzakelijk, zoals bijvoorbeeld het ontwikkelen van zogenaamde open innovatie omgevingen rond hoogwaardig onderzoek, faciliteiten rond de medische topinstituten of het beter zichtbaar maken (en laten samenwerken) van gespecialiseerde IT bedrijven die gericht zijn op sterke sectoren (zoals Logistiek, Greenport, Veiligheid).
- Met het ministerie van EL&I moet worden nagegaan of voor de sectoren afzonderlijk **investeringfondsen** moeten worden opgezet (vanuit nationaal perspectief) of dat ook een regionaal innovatiefonds wordt opgezet met middelen uit de regio (provincie, gemeenten, bedrijfsleven, kennisinstellingen) om daarmee ook goed aan te sluiten op de Europese fondsen.
- Bij **promotie en acquisitie** is het van belang dat naast het reageren op signalen (reactieve marketing) er voor een beperkt aantal sectoren ook proactieve programma's worden opgezet, dan wel gecontinueerd richting buitenland. Daarvoor is het nodig de juiste niches (doelgroepen) te achterhalen (en in welke landen) en daarvoor voldoende capaciteit beschikbaar te stellen. De huidige inspanningen zijn nog te versnipperd. Hiertoe zijn door de Rotterdam Investment Agency (RIA) en de Westholland Foreign Investment Agency (WFIA) al de eerste stappen gezet.
- Wat betreft de **regelgeving** is het niet moeilijk om aan te geven waar de problemen liggen, het is veel meer zaak om concreet afspraken te maken hoe bepaalde belangen in Brussel beter bediend kunnen worden (taak van het Rijk, met brancheorganisaties en grote bedrijven), maar vooral ook hoe Rijk en regio elkaar beter kunnen vinden om het ondernemerschap in de diverse sectoren te vergemakkelijken. Dat laatste betreft bijvoorbeeld de invulling van de Omgevingsvergunningen en keuzes in het ruimtelijk beleid.
- Bij de **uitvoering** van beleid kiezen de Zuidvleugelpartners voor lichte coördinatie en sturing. Het is belangrijk dat gemeenten en provincie goed aangehaakt zijn bij de tripartite structuren die in de sectoren zijn ontstaan om initiatieven te kunnen ondersteunen. Er wordt dus niet gewerkt aan een eigenstandige uitvoeringsstructuur voor de Zuidvleugel. Uit de analyses blijkt namelijk dat op verschillende schaalniveaus geschaakt moet worden en dat bedrijven en kennisinstellingen daarbij leidend zijn in de keuzes van de schaalniveaus waarop gewerkt gaat worden.

→ Wat betreft de **financiering** geldt dat in de Zuidvleugel nagegaan wordt hoe aan de kapitaalbehoefte in het MKB tegemoet gekomen kan worden. Het gaat hierbij zowel om innoverende als doorgroeende bedrijven. Er wordt verkend of het oprichten van een fonds op Zuidvleugelniveau meerwaarde heeft ten opzichte van bestaande initiatieven. Daarbij wordt ook goed gekeken naar aansluiting bij instrumentarium op Rijks- en EU-niveau.

22 PROJECTEN EN ACTIES

Uit de bestuurlijke consultaties en gesprekken met sleutelpersonen in de sectoren zijn in totaal 50 projecten en te nemen acties geïdentificeerd. Het gaat om maatregelen die op het schaalniveau van de Zuidvleugel opgepakt moeten worden. Deze 50 maatregelen zijn opgenomen in de bijlage. Niet alles kan echter tegelijkertijd worden opgepakt en voor veel opgaven staan andere partijen aan de lat. Er is dus een keuze gemaakt.

De Zuidvleugelpartners zetten in op projecten en acties die:

1. een **schaalsprong** in de betreffende sector mogelijk maken,
2. het organiserend vermogen binnen de regio bundelen en binden,
3. internationale concurrentiekracht bezitten,
4. de komende vier jaar concrete resultaten en effecten opleveren en
5. waar mogelijk cross-sectorale kansen opleveren.

Dat heeft geleid tot een lijst van 22 prioritaire projecten. Het oppakken van een project leidt tot een sectorale versterking. Het oppakken van de gehele lijst van projecten leidt tot versterking van de vier economische pijlers van de regionale economie. Tabel 2.2 geeft een overzicht van de vier pijlers en de 22 projecten die in 2012/2013 gestart of gecontinueerd zullen worden.

Tabel 2.2 Uitwerking vier pijlers economie Zuidvleugel in 22 prioritaire projecten

Vier Pijlers	Prioritaire projecten
Transitie Haven Industrieel Complex	Plant One continueren (1) Samenhangende aanpak Bio-based Economy (2) Projecten Topteam Water (3) Projecten Maritieme Industrie (4) Investerings in bereikbaarheid (corridor) (5) Maritieme Campus (6) University College (7) Continueren Ecoshape (8)
Transitie Greenports	Kenniscentrum Plantenstoffen (9) Fieldlab Glastuinbouw (10) Greenrail terminal (11) Centrale as Westland (12) Greenport onderwijs (13)
Campusontwikkeling	Versterken en samenwerking incubator programma's (14) Open innovatie omgevingen Medtech (15) Proeftuinen Medical Delta (16) Biotech Park Delft (17) Versterking campussen in Leiden, Delft, Rotterdam en Den Haag (18) Versterking organisatie Medical Delta (19)
Kennisintensieve zakelijke diensten	Cross-sectorale IT-applicaties (20) Concept Veiligheidshuizen in viertal marktsegmenten uitbouwen (21) Business Services Network voor internationale kantoren (22)

ROLVERDELING ZUIDVLEUGELPARTNERS

Duidelijk is dat de rol van de Zuidvleugel per sector en project kan verschillen. In navolging van het advies van Roland Berger is de mate van betrokkenheid van overheden (gemeenten en provincie) in de Zuidvleugel wisselend. Maar duidelijk is dat bedrijven en kennisinstellingen de lead moeten nemen. Er wordt in de Zuidvleugel vraaggericht gewerkt. Daarbij wordt aangesloten op de aanpak van het nieuwe Bedrijvenbeleid (Topsectorenaanpak van het Rijk)

Bedrijven en kennisinstellingen hebben een leidende rol in de meeste sectoren, omdat economische structuurversterking moet inspelen op vragen vanuit de markt. De meeste van deze sectoren zijn dusdanig ontwikkeld dat er sprake is van een sterke mate van intern organiserend vermogen en voldoende focus en massa om richting te geven aan inspanningen. Dit geldt met name voor de sectoren Chemie, Energie, Transport & Logistiek en Greenports. De 'massa' van bedrijven en instellingen is voldoende groot dat 'de sector' zelf de leidende rol kan vervullen.

Gemeenten, provincie en semipublieke instellingen zijn derhalve de leidende partij bij clusters waarvoor de netwerken nog ontwikkeld moeten worden, zoals bio-based economy, veiligheid, het beter benutten van de aanwezige IT-kennis in de regio in de topsectoren en het scherper neerzetten van de concurrentiekracht van de Zuidvleugel voor internationale kantoren. In de sectoren Life Sciences & Health, Bio-based Economy en Delta/Maritiem moeten bestaande structuren verder versterkt worden waarbij overheden een belangrijke rol kunnen vervullen.

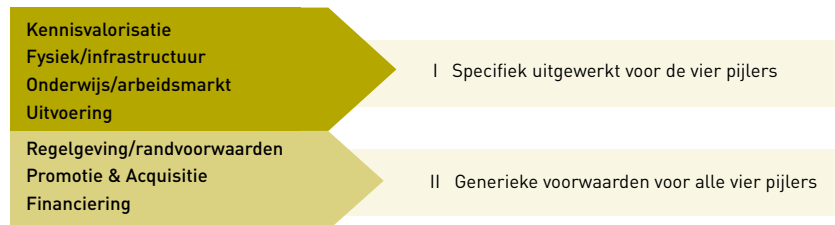
Het Landsdeel speelt een participerende of afstemmende rol bij Chemie, Energie, Bio-based, Clean Tech en Logistiek. Hierbij gaat het met name om de ontwikkelingen binnen Deltri verband, de ambitie om met Zuidwest Nederland en met delen van Vlaanderen uit te groeien tot de logistieke draaischijf van Europa en de nummer één bio-based regio te worden van Europa en het nieuwe Bedrijvenbeleid van het Rijk.

Het Rijk speelt tenslotte op alle niveaus een belangrijke faciliterende rol door de inzet van generiek beleid, financiële middelen en regelgeving.

3 HET UITVOERINGSPROGRAMMA ECONOMISCHE AGENDA ZUIDVLEUGEL

De uitwerking van de (sectorale) acties in een Uitvoeringsprogramma vindt plaats langs zeven programmaliijnen:

3.1 SPECIFIEKE UITWERKING VIER PIJLERS

- A. Transitie Haven Industrieel Complex
- B. Transitie Greenports
- C. Campusontwikkeling
- D. Kennisintensieve Zakelijke Dienstverlening

A. TRANSITIE HAVEN INDUSTRIEEL COMPLEX

Het havenindustriële complex verkeert in een transitie. Het doel is om in 2030 1) het toonaangevende Europese knooppunt voor mondiale en intra-Europese goederenstromen te zijn. Dé Global Hub van Europa voor containers en brandstof- en energiestromen. En om 2) het grootste, meest moderne en duurzame petrochemie- en energiecomplex van Europa te worden. Veel projecten worden al opgepakt door het bedrijfsleven, het Havenbedrijf Rotterdam, het Rijk en/of lokale overheden.

Op Zuidvleugelniveau worden in de komende jaren de volgende projecten ondersteund.

KENNISVALORISATIE

Bio-based Economy

In de haven liggen grote kansen om een schaa sprong te maken richting een bio-based industrieel cluster. Het Havenbedrijf Rotterdam en Deltalings zijn hier leidende partijen. Eind 2011 is een vijftal business cases voor grootschalige productie van biogebaseerde producten (eiwitten, chemical building blocks, functional materials) gereed, die zullen worden ingediend bij de Topsector Chemie. De cross-over naar de agrosector (akkerbouw, glastuinbouw, bollenteelt) biedt perspectief op innovatie. Gebruik van reststromen zoals warmte, CO₂ en biomassa is een effectieve methode om een versnelling te bewerkstelligen richting de Bio-based Economy. Hierbij wordt gewerkt aan concrete projecten op het gebied van co-siting, restwarmte, stoomuitwisseling en het gebruiken van reststromen van bedrijven en van de agrarische sector voor energie, biobrandstoffen en hoogwaardige producten.

In het Uitvoeringsprogramma is het accent gelegd op het versterken van initiatieven die in de afgelopen jaar al zijn opgestart, maar waarvan het van belang is dat ze versneld worden doorgezet.

- project 1** **Plant One.** In de afgelopen jaren is door bedrijven en overheden geïnvesteerd in het beschikbaar hebben van een fieldlab waarin bedrijven ervaring kunnen opdoen met het versnellen van zogenaamde procesintensificatie (beter benutten energie en grondstoffen). Hier zijn bedrijven nu aanzet om de bestaande faciliteiten in gebruik te nemen en de inzet van de overheid een vervolg te geven. Betrokken partijen zijn: Rotterdam Climate Initiative partners (met name Havenbedrijf Rotterdam en Deltalings).
- project 2** De Zuidvleugelpartners zullen het voortouw moeten nemen voor de organisatie van een **Bio-based Economy** programma voor Zuid-Holland. Vanuit het Rotterdamse havenbedrijfsleven wordt hieraan gewerkt onder de noemer Bioport. Daarnaast is het van belang om de wensen van het bedrijfsleven op te volgen door de initiatieven in de Zuidvleugel op te schalen samen met initiatieven die in Zuidwest Nederland (West-Brabant/Zeeland) en in Vlaanderen plaatsvinden. Om samen te kunnen werken met deze regio's, is het van belang dat ook in de Zuidvleugel uitvoeringskracht aanwezig is om met de vele nieuwe ontwikkelingen en kansen aan de slag te gaan.

Delta/Maritiem

In de Rijnmond en Drechtsteden is dit cluster goed vertegenwoordigd en sterk internationaal georiënteerd. Initiatieven uit de Topsectoren Water en (in mindere mate) Logistiek en het Deltaprogramma vinden vaak hun plek in de Zuidvleugel, waarbij wel een duidelijke tweedeling moet worden aangebracht tussen Water(bouw) en Maritieme industrie. Vanuit het bedrijfsleven zijn de volgende projecten naar voren gebracht, waarin bedrijven, maar ook het Rijk en andere overheden gaan participeren:

- project 3** **Deltatechnologische projecten Topteam Water.** Bouwen met Water (Ecoshap), Grevelingen Tidal Test Centre (getijdenenergie), Flexibele Waterkering (in plaats van dure brede dijken), Digitale Delta en nieuwe Waterbeheersystemen (Flood Control) met name in laaggelegen gebieden. Het delen van kennis tussen partners over deze projecten zal actief opgepakt worden in een valorisatieprogramma Deltatechnologie, waarin bedrijven, kennisinstellingen en overheden in de regio Rotterdam, Delft en Drechtsteden samenwerken in het kader van Nucleus Water (betrokkenheid van onder ander programma Rotterdam Climate Proof, Clean Tech Delta, TU Delft).
- project 4** **Projecten Maritieme Industrie.** Vanuit het Maritieme cluster wordt ingezet op drie lijnen, namelijk schone schepen, snelle schepen en winning van delfstoffen en energie op zee. Voor het Uitvoeringsprogramma worden drie projecten extra naar voren gehaald, namelijk het project schone schepen (schepen met LNG verbrandingsmotoren), het opzetten van Hyperbarisch lab (in de regio Rotterdam-Delft) om ervaring op te doen met werken op grote dieptes en de doorontwikkeling van de onderhoudstraat voor de binnenvaart (op de locatie 't Plaatje in Sliedrecht).

FYSIEK/BEREIKBAARHEID

- project 5** **Corridors en netwerk inland terminals.** In de afgelopen jaren is veel aandacht besteed aan de effecten van de doorgroei van het Havencomplex in de Rijnmond voor de capaciteit op de achterlandverbindingen (wegen, spoor, short sea, binnenvaart en buisleidingen). Daarnaast zijn voor de verwachte sterke groei van de containerstromen draaischijven in het achterland ontwikkeld (onder meer in Moerdijk, maar ook in Alblasterdam) en is er Nederland een netwerk van inland containerterminals ontstaan. Deze ontwikkelingen worden in de komende jaren voortgezet, waarbij op korte termijn geen extra projecten opgestart hoeven te worden. 'Kleinere' projecten (zoals een terminal in Gouda, of aanpassingen in de bevaarbaarheid van de Gouwe) worden door de regionale partners opgepakt. Wel zal er in dit verband speciale aandacht zijn voor investeringen in natte bedrijventerreinen, vooral als bedrijven daar zelf de lead nemen, zoals dat nu gebeurt in bijvoorbeeld Sliedrecht ('t Plaatje), Hendrik Ido Ambacht (Frankenpad/Grotenoord) of Alblasterdam (Haven Zuid). Daarnaast

zullen regionale partners ook investeren in de bereikbaarheid van grote (nieuwe) bedrijventerreinen, zoals bijvoorbeeld Nieuw Rijerwaard.

ONDERWIJS/ARBEIDSMARKT

Aanvullende initiatieven op het gebied van Onderwijs/arbeidsmarkt zijn het meest acuut in de sector Delta/Maritiem. Ook in de andere sectoren dreigt een tekort aan vakbekwaam personeel, enerzijds komt dat door de vergrijzing, maar anderzijds heeft het ook te maken met de beroepskeuze van jongeren. Met name in de sector Delta/Maritiem zijn additionele initiatieven urgent.

In de Delta maritieme sector vergrijst de beroepsbevolking snel en is er nu al niet genoeg nieuwe aanwas om de uitstroom te compenseren. Bovendien is in deze sectoren de vraag naar technisch personeel het grootst. Spreiding van aanbod van opleidingen over de regio is nodig en dat grote bedrijven gestimuleerd worden hun eigen bedrijfsscholen nieuw leven in te blazen. Tot voor kort was het thema onderwijs/arbeidsmarkt te veel een onderzoeksmatige en beleidmatige aanpak van overheden en kennisinstellingen. In de Rijksnota Bedrijvenbeleid wordt nadrukkelijk aandacht gevraagd voor de Human Capital Agenda. In de Uitvoeringsagenda wordt hiermee concreet aan de slag gegaan in de sector Maritiem/Delta.

project 6

In het cluster Delta/Maritiem worden initiatieven genomen door het bedrijfsleven en kennisinstellingen om vanuit vragen van het bedrijfsleven naar opleidingen en bijscholingen het onderwijs op alle niveaus opnieuw in te richten (onder ander voor innovatief vakmanschap en regionale expertise centra). Initiatieven komen samen in het project **Maritieme Campus**. In de duurzaamheidsfabriek op het Leerpark Dordrecht worden samen met de sector praktijkgerichte opleidingen georganiseerd, gekoppeld aan innovatietrajecten in het kader van duurzame maritieme technologie.

project 7

Het is ook belangrijk dat het hoger en wetenschappelijk onderwijs in het thema water en waterbouw een extra impuls krijgt. In het project **University College** wordt geprobeerd om, met actieve ondersteuning vanuit het bedrijfsleven, en in nauw overleg met het Ministerie van OCW en diverse onderwijsinstellingen een aanvullend aanbod te ontwikkelen van hoger en wetenschappelijke opleidingen op het thema water.

UITVOERINGSKRACHT

De Zuidvleugelpartners benadrukken dat 'de inhoud' bepalend moet zijn voor het opzetten van uitvoeringsstructuren. Gezien de vele partners die al actief zijn in de diverse sectoren is het voorkomen van meer bestuurlijke drukte gewenst en dat de opgaven op het juiste schaalniveau worden opgepakt. Vaak is dat het gemeentelijk niveau (haven, universiteit, cluster bedrijven), maar voor innovatie, onderwijs/arbeidsmarkt en economische structuurversterking is het schaalniveau van de regio van belang. Juist op regionale schaal kan namelijk voldoende draagvlak voor programma's en projecten (zoals voldoende bedrijven, kennisinstellingen en financiële middelen) gevonden worden. Geconstateerd is dat in verschillende sectoren (bijvoorbeeld chemie, Greenports en logistiek) al voldoende netwerken en organisaties zijn om als bedrijfsleven met overheden en kennisinstellingen in contact te treden. In de sector Delta/Maritiem moet de uitvoeringsstructuur versterkt worden:

project 8

Voor de versterking en versnelling van investeringen en innovaties in de sector Delta/Maritiem is het van belang (zeker voor het onderdeel Delta) om de opgebouwde samenwerking met partners in het Valorisatieprogramma Deltatechnologie te faciliteren en in **Ecoshape** te continueren. Bedrijven zijn hierbij aan zet en Zuidvleugelpartners treden faciliterend op.

B. TRANSITIE GREENPORTS

De ambitie en de uitdaging voor de Greenport in Zuid-Holland is de transitie naar een hoogwaardig en duurzaam (glas)tuinbouwcomplex. De uitdaging blijft om meer te doen met minder energie, ruimte en water.

KENNISVALORISATIE

In de verschillende Greenports in Zuid-Holland (Westland/Oostland, Bollenstreek en Boskoop) vinden al innovaties plaats op het gebied van teelttechnieken, logistiek, kassystemen en duurzame energie. De Greenports zijn goed vertegenwoordigd in het Topteam Tuinbouw en uitgangsmaterialen. Vanuit de Zuidvleugel wordt extra ondersteuning gegeven in de transitie naar een bio-based economy. Hierbij spelen twee projecten in de komende jaren een prominente rol.

- project 9** **Kenniscentrum Plantenstoffen.** In dit kenniscentrum worden nu de eerste proeven gedaan om plantenstoffen te extraheren die worden benut door de farmaceutische industrie. In dit centrum, opgezet door de Universiteit van Leiden en de WUR, is in de afgelopen jaren door meerdere partijen geïnvesteerd en gaat het er nu om met tastbare resultaten te komen.
- project 10** **Fieldlab tuinbouw.** Momenteel bestaan er in de Zuidvleugel (twee) initiatieven om de reststromen vanuit de glastuinbouw opnieuw te gaan benutten voor biogas, maar ook voor andere toepassingen. In de komende maanden wordt toegewerkt naar één project in de regio om op die manier voldoende schaalgrootte te creëren, samen met de WUR, TNO en diverse bedrijven.

Ook voor de Greenports geldt dat een gezamenlijke aanpak van Bio-based economy (in de regio en met andere regio's) van groot belang is (zie project 2).

BEREIKBAARHEID/FYSIEKE RUIMTE

Er is in de Zuidvleugel veel nagedacht over het versterken van de relaties tussen de Mainport Rotterdam en de Greenports. Daarbij gaat het om de ontwikkelingen rond containerisatie en meer intermodaal vervoer van Greenportproducten. Hieruit zijn enerzijds twee intermodale centra naar voren gekomen en anderzijds is duidelijk geworden dat de verbindingen tussen de productie en handelsgebieden van de Greenports naar de transportknooppunten verbeterd moeten worden.

- project 11** In Coolport in Waal/Eemhaven (opslag/bewerking/handel van met name groente en fruit en benutten alle modaliteiten) wordt reeds volop geïnvesteerd door overheden en het Havenbedrijf Rotterdam. Bedrijven zijn nu bezig hun operaties in dit gebied op te starten. Het is echter belangrijk om zowel aan de noord- als de zuidkant van de Rotterdamse haven een impuls aan intermodaal vervoer (ook wel synchromodaliteit genoemd) te geven. Coolport doet dat aan de zuidzijde. In Bleiswijk wordt (aan de noordzijde) gewerkt aan de realisatie van de **Greenrail Terminal**. Vervoer van alle versproducten (sierteelt, groente en fruit) naar het Europese achterland zal in de toekomst meer per spoor gaan plaatsvinden. De twee genoemde projecten lopen en staan op de agenda's van de Topsectoren Logistiek en Tuinbouw. Het is belangrijk om in de komende jaren met name vanuit het bedrijfsleven te horen welke additionele investeringen noodzakelijk zijn.

- project 12** **Centrale As Westland**, ter verbetering van de ontsluiting van het Westland. In principe gaat het hier om een provinciale taak, maar waar rijkswegen een belangrijke rol spelen in aan- of afvoer van vervoerstromen vraagt de Zuidvleugel ook het Rijk om bij te dragen. Voor de Bollenstreek is het van belang dat de Rijnlandroute wordt gerealiseerd.

ONDERWIJS/ARBEIDSMARKT

De Greenports kennen van oudsher sterke relaties tussen bedrijfsleven en diverse onderwijsinstellingen. Toch zijn extra inspanningen op dit punt noodzakelijk vooral om innovaties in bedrijven en topinstituten aan onderwijsinstellingen te koppelen en ook om de internationalisering van de clusters een extra impuls te geven.

- project 13** **Greenport onderwijs**. Hiervoor is een model in ontwikkeling waarbij één organisatie op meerdere locaties in de Zuidvleugel inzet op onderwijs en onderzoek met Greenporttoepassingen. Ook hier hebben bedrijven en kennisinstellingen de lead, maar zijn de overheden in de Zuidvleugel bereid om op elkaar afgestemde plannen (zoals de Greenport Campus en de Horticulture Expertise Centre) te ondersteunen.

C. CAMPUSONTWIKKELING

KENNISVALORISATIE

De drie universiteiten in de Zuidvleugel hebben elkaar gevonden in de samenwerking in de sector Life Science & Health. Dit heeft al geleid tot samenwerking in Medical Delta. Deze start willen de Zuidvleugelpartners op meerdere fronten ondersteunen en uitbreiden.

- project 14** **Versterken en samenwerking incubator programma's**. De drie incubatorprogramma in Delft, Leiden en Rotterdam zullen veel intensiever gaan samenwerken en best-practices delen. In Delft wordt geïnvesteerd in gebouwen om de doorgroei van Yes Delft te kunnen huisvesten. Science Port Holland is hier nauw bij betrokken.
- project 15** **Open innovatie omgevingen rond hoogwaardig onderzoek**. Deze kennis en faciliteiten hebben aantrekkingskracht op internationaal talent en op bedrijven. Rond enkele programma's zoals Holland Particle Therapy Centre, NeCEN (Netherlands Centre for ElectroNanoscopy) en Population Imaging Infrastructure worden specifieke labfaciliteiten ontwikkeld voor spin offs maar ook voor internationale bedrijven. Partijen zijn: Medical Delta.
- project 16** **Proeftuinen Medical Delta**. Het doel is om hoogwaardig onderzoek en apparatuur ook toe te passen in de zorgketen. Met de proeftuinen wordt kennisvalorisatie versneld door co-creatie aan het begin van de product ontwikkeling te faciliteren en door het effect van de implementatie van de product/dienst te evalueren volgens een standaard methode.

Ook vanuit de universiteiten en trekkers van het bedrijfsleven kan een impuls worden gegeven aan de groei van het ICT cluster (E-Health en bioinformatica) en aan de transitie van de economie naar een bio-based economy. Aansprekende projecten daarbij zijn het Zorgportaal Rijnmond en de ontwikkeling van een Biotech Park in Delft.

project 17 **Biotech Park Delft.** Ook hier ligt het primaat bij het bedrijfsleven, in dit geval DSM. Het bedrijf zal op korte termijn aangeven hoeveel zij wil investeren in deze open innovatie faciliteit, waarbij het Rijk en de Zuidvleugelpartners cofinanciering zullen leveren en zorgen voor een goede ruimtelijke inpassing van de plannen. Dit park gaat een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling en introductie van zogenaamde 2e generatie biotechnologie om meer waardevolle stoffen te halen uit biomassa zodat nieuwe bio-based grondstoffen en halffabricaten voor de industrie (chemie, food en feed, pharma) beschikbaar komen.

FYSIEK

project 18 De Zuidvleugelpartners zullen in de komende jaren de ontwikkelingen rond de campussen in Delft (TIC Delft), Leiden (Bio Science Park) en in Rotterdam (onder andere de Erasmus Universiteit) volgen. Die investeringen zullen overigens vooral door de regionale partners gedragen moeten worden, omdat het Rijk in haar Bedrijvenbeleid hierin niet voorziet. Naast de ontwikkeling van **campussen** staan de Zuidvleugelpartners open voor andere initiatieven, zoals bijvoorbeeld de verdere uitbouw van de Internationale Zone in Den Haag of het versterken van het veiligheidscluster op een toplocatie in Den Haag.

UITVOERINGSKRACHT

project 19 Om de potenties van de sector Life Science & Health beter te kunnen benutten is meer uitvoeringskracht nodig van **Medical Delta**. De Zuidvleugelpartners zullen middelen inbrengen om de bestaande organisatie te versterken.

D. KENNISINTENSIEVE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING

De IT-sector is sterk en divers vertegenwoordigd in de Zuidvleugel en in veel sectoren is innovatie afhankelijk van IT-toepassingen. Het accent wordt in de komende jaren op een drietal projecten gelegd. Daarnaast blijkt ook dat in de Zuidvleugel veel internationale zakelijke dienstverleners aanwezig zijn die internationale kantoren zouden kunnen ondersteunen om de regio als uitvalsbasis te benutten voor het bewerken van de Europese (en soms ook mondiale) markten.

- project 20** **Cross-sectorale IT-applicaties.** Vanuit de Zuidvleugel wordt in de komende jaren het accent gelegd op het versterken van de regiefunctie van de Logistieke sector in ketens van internationale bedrijven. Deze zogenaamde Control Towers nemen ook een belangrijke plaats in in de Topsector Logistiek. Het doel is om vele gespecialiseerde IT-bedrijven in de regio hierop te laten aansluiten. Een tweede belangrijke toepassing is het project Digitale Delta, een wereldwijd IT-platform voor (Nederlandse) water- en klimaatdiensten.
- project 21** **Veiligheidshuizen.** In het veiligheidscluster in Den Haag worden rond vier thema's (Cyber Security, Vitale Infrastructuur, Forensics en Urban Security) veiligheidshuizen ingericht. Hierbij gaat het om platforms (fysiek of digitaal) waarin specialisten op de genoemde thema's bijeen komen. De regio co-investeert hierin en vraagt het Rijk hetzelfde te doen in aansluiting op relevante topsectoren als High Tech Systems en Materialen, Logistiek en Energie.
- project 22** **Business Service Networks voor internationale kantoren.** De Topcommissie Hoofdkantoren van het Rijk heeft de regio een positie gegeven. Het is nu zaak om de kwaliteiten van de regio (business services) zichtbaar te maken en om ook meer gebruik te maken van de internationale bedrijven die al in de regio aanwezig zijn. De Zuidvleugel heeft voor bepaalde internationale kantoren (bijvoorbeeld divisiekantoren en handelskantoren van internationale bedrijven die actief in de overige topsectoren van de Zuidvleugel) een sterke marktpositie.

3.2 GENERIEKE MAATREGELEN

In het uitvoeringsprogramma Economische Zuidvleugel zijn nog drie generieke maatregelen van belang, namelijk: aandacht voor (terugdringen van onnodige) regelgeving; het beter stroomlijnen van promotie en acquisitie; het regelen van financiering, met name van het innovatief MKB.

1. REGELGEVING/RANDVOORWAARDEN

Regelgeving is een thema dat vooral op nationaal en Europees niveau speelt, maar wel van belang is voor het level playing field om nieuw producten op de markt te kunnen brengen of gebruik te kunnen maken van bepaalde grondstoffen. Dit speelt in vrijwel alle elf sectoren. Bovendien moet worden geconstateerd dat in de komende jaren de blik vanuit de regio meer gericht moet zijn op de EU, niet alleen vanwege regelgeving, maar ook om gebruik te kunnen maken van middelen voor R&D en innovatie (via het nieuwe Kaderprogramma en de nieuwe opzet van de Structuurfondsen). Op het schaalniveau van de Zuidvleugel gaat het vooral om de flexibelere invulling van omgevingsvergunningen en bestemmingsplannen.

2. PROMOTIE/ACQUISITIE

Extra aandacht voor Promotie & acquisitie is voor drie sectoren een actueel thema. Life Science & Health, Delta/Maritiem en Pensioenen en Verzekeringen (internationale kantoren) hebben een relatief groot deel van hun (potentiële) klantenbestand in het buitenland en zijn sterk gebaat bij structurele aandacht voor een kansrijke propositie, terwijl dat nu nog onvoldoende van de grond is gekomen (in tegenstelling tot sectoren zoals chemie en Greenports).

De Zuidvleugel zet voor promotie en acquisitie in op een gezamenlijke aanpak en inspanning van de diverse organisaties die nu actief zijn in de regio (WFIA, RIA, Science Port Holland, Leiden Bioscience Park, NFIA). De al langer nagestreefde versterking van de samenwerking wordt nu ook echt geëffectueerd.

3. FINANCTIERING

In het Uitvoeringsprogramma Economie wordt aangesloten bij de financieringsstructuur die het Rijk hanteert voor het stimuleren van innovatie. Het Rijk heeft een aantal generieke (fiscale) maatregelen beschikbaar gesteld. Daarnaast wil het Rijk per Topsector komen tot venture capital funds om risicogeld voor innovatieve bedrijven beschikbaar te krijgen. Nagegaan wordt of met name voor innoverende en groeiende bedrijven voldoende risicokapitaal beschikbaar is. In de Zuidvleugel worden momenteel de mogelijkheden van een early stage fund verkend. De opzet van zo'n fonds wordt afgestemd met de andere fondsen die al beschikbaar zijn of in de komende maanden op de markt komen.

4 UITVOERING EN ROLLEN

In figuur 4.1 worden de rollen van diverse betrokkenen in het Uitvoeringsprogramma geschetst. Dit uitvoeringsprogramma vormt het vertrekpunt vanaf het symposium 'Zuidvleugel, de Topregio van Nederland' op 28 november 2011. In de daaropvolgende maanden zullen de Zuidvleugelpartners met de relevante betrokkenen per project afspraken maken om tot een reële business case of financieringsconstructie te komen.

Eind februari 2012 zal het resultaat van het financieringsvraagstuk geïntegreerd worden in het uiteindelijke Uitvoeringsprogramma. In het voorjaar van 2012 kan dan gestart worden met de uitvoering van de diverse projecten, voor zover die projecten nu niet al gestart zijn met de uitvoering. Door middel van dit uitvoeringsprogramma zetten de Zuidvleugelpartners in op een breed gedragen, efficiënt en effectief beleid om de sterkste economische regio van Nederland toekomstbestendig te stimuleren.

Zoals in figuur 4.1 is te zien, spreken we elkaar aan op de eigen verantwoordelijkheden. De lead bij kennisvalorisatie ligt bij de bedrijven en kennisinstellingen. Dat geldt ook voor onderwijs/arbeidsmarkt. Op de andere thema's trekken partners gelijkwaardig op of hebben de overheden (Zuidvleugel of Rijk) een voortrekkersrol.

Figuur 4.1

Uitvoering programma en rollen van stakeholders

Beleidsaanpak ¹⁾	Prioritaire projecten	Bedrijven/ instellingen	Inzet	
			Zuidvleugel	Rijk
<i>Specifieke maatregelen</i>				
Kennisvalorisatie				
A. Biobased Economy	Plant One			
	Biotech Park Delft			
	Kenniscentrum Plantenstoffen			
	Fieldlab Tuinbouw			
B. Medical Delta	Versterking en samenwerking incubator programma's			
	Open innovatie omgevingen Medtech			
	Proeftuinen Medical Delta			
C. Delta en Maritiem	Projecten Topteam Water			
	Projecten Maritieme Industrie			
D. Kennisintensieve Zakelijke Dienstverlening	Cross-sectorale IT-applicaties			
	Veiligheidshuizen			
	Business Service Networks			
Fysiek/bereikbaarheid	Corridors			
	Greenports			
	Campussen			
Onderwijs/arbeidsmarkt	Maritieme Campus/University College			
	Greenport onderwijscentrum			
Uitvoering/organisatie	Organisatie Medical Delta			
	Continuering Ecoshape			
	Opzetten Biobased programma			
<i>Generieke maatregelen</i>				
Regelgeving/randvoorwaarden	Continue aanpak			
Promotie/acquisitie	Gezamenlijke promotie/ acquisitie			
Financiering	Pre-seed innovatiefonds			

Legenda

Financiële rol

Primaire trekker

Ondersteunende rol

Geen directe bijdrage

1. Zeven beleidsvelden (zie tabel 2.1)

BIJLAGE

Projecten per sector (op basis van het analysedocument Economisch Uitvoeringsprogramma Zuidvleugel)

Sector	Projecten komende twee jaar	Projecten komende vier jaar	Projecten langere termijn
Chemie	<ul style="list-style-type: none"> Plant One continueren/opschalen Samenhangende aanpak Biobased Economy 	<ul style="list-style-type: none"> Buisleidingen (CO₂, andere stoffen) Benutten reststromen 	<ul style="list-style-type: none"> Optimalisatie processen/ inzet biomaterialen in chemie Biokatalyseonderzoek/spin offs
Transport & Logistiek	<ul style="list-style-type: none"> Verbeteren bereikbaarheid werklocaties en betere benutting infrastructuur 	<ul style="list-style-type: none"> Verduurzaming Kernnet Regie/Control Towers 	<ul style="list-style-type: none"> Toegevoegde waarde goederenstromen Rotterdam Belonen van duurzaamheid
Biobased	<ul style="list-style-type: none"> Biotech Park Delft Kenniscentrum Plantenstoffen 	<ul style="list-style-type: none"> Programma BBE Greenports & Agro Programma Havens & Biobased 	<ul style="list-style-type: none"> Realisatie biogashubs in de regio Sluiten van kringlopen
Clean Tech Energie	<ul style="list-style-type: none"> Fieldlab Tuinbouw 	<ul style="list-style-type: none"> Innovatiefonds Wind op Land Smart grids 	<ul style="list-style-type: none"> Economische spin-off offshore Biogashubs (zie biobased)
Delta/Maritiem	<ul style="list-style-type: none"> Offensief Arbeidsmarkt & Onderwijs Projecten Topsectoren Water Deltatechnologische Projecten Topsectoren Water Projecten Maritieme Industrie Continueren Eco-shape 	<ul style="list-style-type: none"> Betere promotie & acquisitie ontwikkelen Aantrekkelijk vestigings klimaat voor bedrijven 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkeling governance
ICT & Telecom	<ul style="list-style-type: none"> Crosssectorale applicaties 	<ul style="list-style-type: none"> Toegang tot Brussel 	<ul style="list-style-type: none"> Inventarisatie IT-infrastructuur
Vrede, Recht en Veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> Veiligheidshuizen 	<ul style="list-style-type: none"> Netwerkversterking 	
Pensioenen ,Verzekeringen & int. kantoren	<ul style="list-style-type: none"> Business Service Networks identificeren 	<ul style="list-style-type: none"> Acquisitiestrategie hoofdkantoren 	<ul style="list-style-type: none"> Internationale marktkansen pensioenen en verzekeringen
Life Science & Health	<ul style="list-style-type: none"> Open innovatie omgevingen medtech Proeftuinen Zorg Versterking Medical Delta Versterken en samenwerking incubator programma's 	<ul style="list-style-type: none"> OV en Ruimte 	
Greenports	<ul style="list-style-type: none"> Greenrail Terminal Centrale as/ Rijnlandroute Greenport Campus 	<ul style="list-style-type: none"> Ontwikkelbedrijven/ruimte Aardwarmte uit duurzame energie 	<ul style="list-style-type: none"> Watervoorziening en berging tuinbouw

COLOFON

Dit is een uitgave van: Bestuurlijk Platform Zuidvleugel

Onderzoek: Buck Consultants International in samenwerking met het projectteam Economische Agenda Zuidvleugel

Productie: Zuidvleugelbureau

Ontwerp: Zinnebeeld

Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 441 8303
E zvleugel@zuidvleugel.nl
www.zuidvleugel.nl

november 2011
Oplage 1500 stuks
Zuidvleugel

Het Bestuurlijk Platform Zuidvleugel houdt zich bezig met de ontwikkelingen van economische vitaliteit, natuur en water, bereikbaarheid en woningaanbod van de deelnemende partners en met de bestuurlijke coördinatie van de programma's en projecten waaraan in Zuidvleugelverband wordt gewerkt.

De Zuidvleugelpartners zijn: provincie Zuid-Holland, gemeente Rotterdam, gemeente Den Haag, Stadsregio Rotterdam, Stadsgewest Haaglanden, Holland Rijnland, Drechtsteden en Intergemeentelijk Samenwerkingsorgaan Midden-Holland (ISMH).

ECONOMISCHE AGENDA ZUIDVLEUGEL 2012-2015 UITVOERINGSPROGRAMMA

